«Η Πόλις εάλω», αλλά και ζη (Σεβασμ. Μητροπολίτης Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου Ιερόθεος Βλάχος) (ομιλία)

Categories : ΘΕΟΛΟΓΙΑ

Date : 24 Ιανουαρίου, 2006

Διαβάστε για το 'σωστό' όνομα της αυτοκρατορίας, γιατί η ημέρα της πτώσεως εκτός από αποφράδα είναι και ένδοξη, ποια ήταν τα αίτια αυτής της πτώσης, ιστορικές λεπτομέρειες κατά την πολιορκία, το πνεύμα και το όνειρο της Ρωμηοσύνης.

Πολλές φορές ομίλησα και έγραψα για την Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, αυτό που μάς συνήθισαν να ονομάζουμε Βυζάντιο, αλλά για πρώτη φορά ομιλώ για την Τρίτη 29 Μαΐου 1453, που είναι ημέρα πτώσεως της Κωνσταντινουπόλεως και βεβαίως γενικότερα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας - Βυζαντίου. Γι' αυτό οφείλω ευχαριστίες στην Διακίδειο Σχολή που διοργάνωσε αυτήν την εκδήλωση και τον Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Πατρών κ. Νικόδημο που έδωσε με εγκαρδιότητα την ευλογία του. Ανέλαβα την ευθύνη αυτή να συμμετάσχω και εγώ διά του τρόπου αυτού στο μνημόσυνο για τις ψυχές των αοιδίμων προμάχων της ηρωϊκής αντιστάσεως που αγωνίσθηκαν με ηρωϊκό σθένος. Επειδή το θέμα είναι μεγάλο θα επιδιώξω να ομιλήσω επιλεκτικά και αποσπασματικά.

1. Τό όνομα της Αυτοκρατορία

Πρίν προχωρήσω στην έκθεση των απόψεών μου θα ήθελα να υπογραμμίσω ότι την 29ην Μαΐου 1453 δεν έχουμε πτώση του Βυζαντίου, αλλά πτώση της Κωνσταντινουπόλεως της Νέας Ρώμης. Αυτό είναι σημαντικό, γιατί δεν υπήρξε ποτέ Βυζαντινό Κράτος, πράγμα το οποίο ονομάσθηκε μόλις το 1562 από τον Ιερώνυμο Βόλφ, αλλά υπήρξε Ρωμαϊκό Κράτος.

Γνωρίζω από πολλές μελέτες, κυρίως εδώ στην Ελλάδα οφείλουμε χάριτας στον αείμνηστο Καθηγητή π. Ιωάννη Ρωμανίδη και τον Καθηγητή π. Γεώργιο Μεταλληνό καθώς επίσης και σε άλλους επιστήμονες, ότι το όνομα Βυζάντιο και Βυζαντινό Κράτος δόθηκε έναν αιώνα μετά την πτώση της Αυτοκρατορίας και της πρωτεύουσάς της, της Κωνσταντινουπόλεως. Είναι γνωστόν ότι ο Μ. Κωνσταντίνος δεν ίδρυσε μιά καινούρια Αυτοκρατορία, αλλά απλώς μετέφερε την πρωτεύουσα της Αυτοκρατορίας από την Ρώμη στην αρχαία πόλη Βυζάντιο, που την άλλαξε και την ονόμασε Νέα Ρώμη και αργότερα έλαβε την ονομασία Κωνσταντινούπολη λόγω του ιδρυτού της. Μεταφέρθηκε η πρωτεύουσα, όπως εδώ, όταν δημιουργήθηκε το Ελληνικό Κράτος, η

πρώτη πρωτεύουσα ήταν το Ναύπλιο και στην συνέχεια η πρωτεύουσα μεταφέρθηκε στην Αθήνα.

Πέρα από όσα λέγονται από τούς προαναφερθέντας Καθηγητάς, θα ήθελα να αναφέρω ένα πρόσφατο βιβλίο του Βυζαντινολόγου Καθηγητού της Οξφόρδης άίίil Μήπηή με τίτλο «Βυζάντιο, η αυτοκρατορία της Νέας Ρώμης», όπου μεταξύ των άλλων γράφει: «όσο για το επίθετο "βυζαντινός" μπορούν να διατυπωθούν (και έχουν διατυπωθεί) σοβαρές αντιρρήσεις για την καταλληλότητά του. Επειδή όμως, έτσι και αλλιώς, ο όρος έχει επικρατήσει θα ήταν ένδειξη σχολαστικισμού να τον απορρίψουμε, εφ’ όσον συμφωνούμε πως η χρήση του είναι απλώς συμβατική. Στήν πραγματικότητα φυσικά δεν υπήρξε ποτέ μιά "βυζαντινή αυτοκρατορία". Υπήρξε ένα ρωμαϊκό κράτος με κέντρο την Κωνσταντινούπολη. Οι κάτοικοί του ονόμαζαν τούς εαυτούς τους "Ρωμαίους" ή απλώς "χριστιανούς", και την πατρίδα τους "Ρωμανία"».

Βέβαια, όπως είναι γνωστόν, τις παραμονές της πτώσεως η Ρωμανία-Βυζάντιο δεν ήταν η παλαιά μεγάλη Αυτοκρατορία, αλλά μόνο η πόλη της Κωνσταντινούπολης με την περιφέρειά της, με λίγους κατοίκους και μαχητές, αφού όλη η Μικρά Ασία, καθώς επίσης και η Ανατολική Θράκη είχαν κατακυριευθή από τούς Οθωμανούς. Έναν αιώνα πρίν, ήτοι από την 2 Μαρτίου του 1345, για πρώτη φορά οι Οθωμανοί πάτησαν το πόδι τους στην Καλλίπολη της Θράκης.

2. Ημέρα αποφράς και ένδοξη

Η πτώση της Κωνσταντινουπόλεως παρέμεινε μέσα στον θρύλο και τις παραδόσεις μας και μάλιστα η 29η Μαΐου θεωρείται αποφράς ημέρα. Πρόκειται για ένα από τα τραγικότερα γεγονότα της ιστορίας μας. Η 29η Μαΐου είναι πράγματι το μεταίχμιο μεταξύ της ένδοξης Ρωμηοσύνης και της πονεμένης Ρωμηοσύνης. Η Ρωμηοσύνη έζησε και μετά την πτώση της Ρωμανίας, αλλά με διαφορετική μορφή. Δέν γνωρίζει κανείς πιά μορφή είναι η καλύτερη.
Τό γεγονός είναι ότι η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία δημούργησε έναν πολιτισμό, ο οποίος μεγαλούργησε, ιδιαιτέρως όσο η Αυτοκρατορία αυτή οδηγείτο προς το τέλος της ή καλύτερα την τελείωσή της, και αυτός ο πολιτισμός παρέμεινε και μετά την πτώση της μέχρι σήμερα. Μέχρι την πτώση της Κωνσταντινουπόλεως λειτουργούσε η καταφατική διάσταση της Ρωμηοσύνης, ενώ μετά την πτώση της λειτουργούσε και μεγαλούργησε η αποφατική διάσταση της Ρωμηοσύνης, αφού παρά τις δυσκολίες ανέδειξε τούς νεομάρτυρας, οι οποίοι κατά τον άγιο Νικόδημο τον Αγιορείτη ανανέωσαν το μαρτυρολόγιο, δηλαδή το μαρτυρικό πνεύμα της Ορθοδόξου Εκκλησίας.
Μπορεί να υπογραμμισθή ότι μέχρι το 1453 η Ορθόδοξη Εκκλησία ανέδειξε το ομολογιακό της πνεύμα, αφού κατοχύρωσε την ορθόδοξη διδασκαλία, καθώς επίσης κατοχύρωσε το μαρτυρικό και ησυχαστικό της πνεύμα. Μάλιστα δέ, όπως έχει παρατηρηθή, ο ησυχασμός, που αποτελεί την πεμπτουσία της ορθοδόξου

διδασκαλίας, αναπτύχθηκε ακόμη περισσότερο προς το τέλος της Αυτοκρατορίας και ήταν εκείνος που διαφύλαξε την Ορθόδοξη Εκκλησία ζωντανή και δυναμική κατά την Τουρκοκρατία και αυτή ενεψύχωσε όλο το υπόδουλο γένος και ανέδειξε, όπως ελέχθη προηγουμένως, τούς μάρτυρας και ομολογητάς της πίστεως.
Ο αείμνηστος π. Ιωάννης Ρωμανίδης, του οποίου η αγάπη για την Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, το λεγόμενο Βυζάντιο, είναι δεδομένη, αναφερόμενος στην πτώση της Κωνσταντινουπόλεως και μάλιστα αντιμετωπίζοντας την κατηγορία μερικών ότι στην πτώση συνετέλεσαν οι μοναχοί, είπε σε προφορική του ομιλία ότι «άλλο είναι η ιατρική επιστήμη και άλλο η πολιτική, η μία δεν έχει σχέση με την άλλη. Βέβαια, οι ιατροί (δηλαδή οι Κληρικοί και μοναχοί) είχαν πέσει με τα μούτρα να σωθή η Αυτοκρατορία, αλλά είχε φθάσει η Αυτοκρατορία σε τέτοιο σημείο, που δεν εσώζετο. Αλλά όμως η ιατρική επιστήμη σώθηκε. Καί διατηρήθηκε όλα τα χρόνια της Τουρκοκρατίας».
Αυτό σημαίνει ότι η ορθόδοξη πίστη που ήταν η βάση του Βυζαντίου είναι η επιστήμη της θεραπείας του ανθρώπου. Αυτή η πίστη που έχει θεραπευτικά αποτελέσματα είχε γίνει η κυρία πολιτική της Αυτοκρατορίας. Όμως, όταν χάθηκε η πολιτική αυτή δεν χάθηκε και η θεραπεία. Έτσι, όπως αλλού έλεγε ο αείμνηστος π. Ιωάννης, η 29η Μαΐου είναι ημέρα αποφράς, διότι καταλύθηκε η εναπομείνασα Αυτοκρατορία, αλλά όμως μπορεί να θεωρηθή και ως ημέρα της Ορθοδοξίας, διότι η ορθόδοξη πίστη απαλλάχθηκε από τις εκκοσμικευμένες προσμίξεις της και διατήρησε την ησυχαστική παράδοση.
Όσα θα ακολουθήσουν μπορούν να μάς διαφωτίσουν ως προς το σημείο αυτό.

3. Τά αίτια της πτώσεως της Πόλης

Υπάρχει ένα λαμπρό έργο του διαπρεπούς Βυζαντινολόγου Στήβεν Ράνσιμαν με τίτλο «η άλωση της Κωνσταντινουπόλεως», στο οποίο μπορεί κανείς να βρή πολλά στοιχεία απαραίτητα για την κατανόηση τόσο των αιτίων που οδήγησαν στην πτώση της Βασιλευούσης, όσο και των περιστατικών και γεγονότων που προηγήθηκαν της αλώσεως, που έγιναν κατά την διάρκειά της και ακολούθησαν μετά από αυτήν. Θά δούμε τα βασικότερα από αυτά, γιατί έτσι θα κατανοήσουμε τα σημαντικά αυτά γεγονότα.
Δύο ήταν τα βασικά αίτια της πτώσεως της Κωνσταντινουπόλεως. Τό πρώτο αίτιο ήταν τα όσα έγιναν κατά την Δ' Σταυροφορία το 1204, η οποία κατέλυσε την ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, η οποία λειτουργούσε ως υπερεθνικό Κράτος. Μετά την κατάλυση της Κωνσταντινουπόλεως, από τούς δυτικούς σταυροφόρους, έφυγε η πολιτική και εκκλησιαστική ηγεσία, η πόλη λεηλατήθηκε και δεν μπόρεσε από τότε να αποκτήση την παλαιά της αίγλη. Τά τμήματα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας χωρίσθηκαν σε φέουδα και εδόθησαν σε διαφόρους Φράγκους Ηγεμόνας. Παράλληλα εδημιουργήθηκαν τρία μεγάλα Κέντρα, όπως η Αυτοκρατορία της Νικαίας, η Αυτοκρατορία της Τραπεζούντας και το Δεσποτάτο της Ηπείρου. Αλλά και μετά την επανάκτηση της Κωνσταντινουπόλεως, μετά από μισό αιώνα, η

Αυτοκρατορία δεν ήταν όπως παλαιά, «δεν ήταν πιά η κυριαρχούσα δύναμη στην χριστιανική ανατολή». Αυτή η αποδυνάμωση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας μετά την Δ' Σταυροφορία επέτρεψε στούς Σελτζούκους να επεκτείνουν τα εδάφη τους. Μετά την επανάκτησή της το 1261 η Αυτοκρατορία είχε μεγάλα προβλήματα, αντιμετώπιζε μεγάλες απειλές τόσο από τα Βαλκανικά Κράτη, τούς Σέρβους, όσο και από τούς δυτικούς.
Ο Άγγλος ιστορικός εήίnbήή ισχυρίζεται ότι η κατάληψη της Κωνσταντινουπόλεως από τούς Βενετούς και τούς Φράγκους το 1204 και η εγκατάσταση στην Βασιλεύουσα ενός Φράγκου Αυτοκράτορα ήταν το κορυφαίο γεγονός της κατάρρευσης του βυζαντινού κόσμου. Μάλιστα το 1204 «ήταν η πρώτη φορά που η Κωνσταντινούπολη έπεφτε στα χέρια εχθρών από την εποχή των εγκαινίων της το 330 μ.Χ.». Καί παρατηρεί εύστοχα: «ο συγκλονισμός του 1204 ήταν επομένως μεγαλύτερος από εκείνον του 1453, όταν η Πόλη έπεσε για δεύτερη φορά. Τή φορά αυτή η καταστροφή είχε ένα προηγούμενο και δεν ήλθε ως έκπληξη. Τό 1453 η Κωνσταντινούπολη βρισκόταν ήδη περικυκλωμένη και πολιορκημένη επί ένα αιώνα, στην διάρκεια του οποίου ο βρόγχος σφιγγόταν όλο και πιό δυνατά».
Τό δεύτερο αίτιο της πτώσεως της Κωνσταντινουπόλεως που συνδέεται με το προηγούμενο, ήταν το μίσος των Φράγκων έναντι της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Τό μίσος αυτό εκδηλώθηκε ακόμη από την Ζ' Οικουμενική Σύνοδο, η οποία θέσπισε την προσκύνηση των ιερών εικόνων και συνεχίσθηκε αργότερα. Η πολιτική των Φράγκων συνδέθηκε με μιά θεολογία που ήταν αντίθετη με την θεολογία της ορθοδόξου Ανατολής. Τό σχίσμα μεταξύ των Εκκλησιών, στην πραγματικότητα η απόσχιση της Παλαιάς Ρώμης από την Νέα Ρώμη, όταν η Παλαιά Ρώμη καταλήφθηκε από τούς Φράγκους, αύξησε το χάσμα μεταξύ των δύο τμημάτων της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Αυτό το χάσμα όχι μόνον δεν μπόρεσαν να γεφυρώσουν οι προσπάθειες για την ένωση των Εκκλησιών, αλλά το αύξησαν ακόμη περισσότερο.
Είναι χαρακτηριστικό ότι οι Ανατολικοί, υπό την πίεση των επεκτάσεων των Οθωμανών, θέλησαν να επιτύχουν την ένωση με την δυτική Εκκλησία, και αυτό έγινε παρά την διαφωνία του αγίου Μάρκου του Ευγενικού, Μητροπολίτου Εφέσου, στην Σύνοδο της Φερράρας-Φλωρεντίας το 1438-1439. Παρά την ένωση, όμως, οι δυτικοί δεν βοήθησαν και δεν μπορούσαν να βοηθήσουν την Κωνσταντινούπολη. Φαίνεται, όμως, όχι μόνον δεν μπορούσαν να συνδράμουν, αλλά και δεν ήθελαν. Ο Στήβεν Ράνσιμαν παραθέτει πλείστα παραδείγματα από τούς εκκλησιαστικούς και πολιτικούς ηγέτες της Δύσεως, στα οποία φαίνεται καθαρά ότι δεν είχαν την δυνατότητα και την βούληση να βοηθήσουν οικονομικά και στρατιωτικά. Παρά την ένωση και την άρνησή τους να βοηθήσουν, εν τούτοις μερικοί Ενετοί και Γενουάτες ήρθαν αυθόρμητα από την Ιταλία για να πολεμήσουν εναντίον των Οθωμανών. Καί τελικά οι Ενετοί και οι Γενουάτες συμμετείχαν κατά την αντίσταση στην πολιορκία, αν και υπήρχαν μεταξύ τους πολλές διαφορές, και μάλιστα οι Γενουάτες απεχώρησαν την τελευταία στιγμή από τον αγώνα.
Στό σημείο αυτό πρέπει να σημειωθή ότι τις παραμονές της πτώσεως της Κωνσταντινουπόλεως υπήρχαν τρείς τάσεις, που ήταν έκφραση των τριών

ιδεολογικών ρευμάτων που είχαν αναπτυχθή τον τελευταίο αιώνα στην Αυτοκρατορία. Είναι γνωστόν ότι στην Σύνοδο της Φερράρας-Φλωρεντίας συμμετείχε ό,τι εκλεκτότερο είχε να παρουσιάση την εποχή εκείνη η Ρωμαϊκή Ορθοδοξία. Τρείς από αυτούς ήταν εκπρόσωποι αυτών των τάσεων. Ο ένας ήταν ο Γεννάδιος Σχολάριος, ο οποίος μετά την πτώση της Κωνσταντινουπόλεως έγινε ο πρώτος Πατριάρχης του υποδούλου Γένους. Ο Γεννάδιος έβλεπε ως μεγαλύτερο τον κίνδυνο που προερχόταν από την Δύση, με την αλλοίωση της ορθοδόξου πίστεως και την υποδούλωση της Ορθοδόξου Εκκλησίας στον Πάπα. Ο δεύτερος εκπρόσωπος μιάς άλλης τάσεως ήταν ο Βησσαρίων, Επίσκοπος Νικαίας, ο οποίος πίστευε ότι έπρεπε να γίνη η ένωση των Εκκλησιών, ώστε διά του τρόπου αυτού να σταλή βοήθεια από την Δύση, και να διατηρηθή ελεύθερη η Κωνσταντινούπολη. Καί ο τρίτος εκπρόσωπος των τάσεων αυτών ήταν ο Γεώργιος Γεμιστός Πλήθων, ο οποίος πρότεινε την αναδιοργάνωση του Κράτους σύμφωνα με την πλατωνική φιλοσοφία, και γενικά την αρχαία ελληνική παράδοση. Ο ίδιος έκανε υποδείξεις για διάφορα κοινωνικά οικονομικά και στρατιωτικά ζητήματα, τα οποία εν πολλοίς ήταν ανεφάρμοστα. Ακόμη και τον Χριστιανικό Θεό ονόμαζε Δία.
Από τις τρείς αυτές τάσεις αποδείχθηκε ότι η πιό ρεαλιστική εκπροσωπείτο από τον Γεννάδιο Σχολάριο. Καί αυτό, γιατί οι απόψεις του Γεωργίου-Γεμιστού Πλήθωνος δεν μπορούσαν να εφαρμοσθούν, ήταν ιδεαλιστικές και ουτοπιστικές, οι δέ απόψεις του Βησσαρίωνος ήταν ανεφάρμοστες. Άλλωστε ο Βησσαρίων τις παραμονές της πτώσεως της Κωνσταντινουπόλεως, ήτοι μετά την Σύνοδο της Φερράρας-Φλωρεντίας, έφυγε από την Κωνσταντινούπολη και πήγε στην Δύση, προσεχώρησε στην λατινική Εκκλησία, έγινε Καρδινάλιος και παρ’ ολίγον να εκλεγή και Πάπας, αλλά τελικά δεν μπόρεσε, παρά τις προσπάθειές του, να παρακινήση τούς δυτικούς να σπεύσουν σε βοήθεια της Κωνσταντινουπόλεως. Μιά ελάχιστη βοήθεια που ήλθε δεν μπόρεσε ουσιαστικά να βοηθήση. Ο Βησσαρίων αγωνίσθηκε για να προσελκύση το ενδιαφέρον των Παπικών για να περισωθή η ανεξαρτησία του Γένους, αλλά και να συγκροτηθούν σταυροφορίες των ηγεμόνων της Δύσεως εναντίον των Τούρκων. Στό συνέδριο της Μάντουας (1459) και στην συγκέντρωση στην Αγκώνα (1464) φάνηκε ότι θα μπορούσε να πραγματοποιηθή σταυροφορία, αλλά λόγω των ερίδων μεταξύ των ηγεμόνων τελικά οι Ευρωπαίοι ηγεμόνες έδειξαν απροθυμία. Ο Βησσαρίων, ως παπικός αντιπρόσωπος, ταξίδευσε στην Νεάπολη, την Βενετία, την Ουγγαρία και την Γερμανία προκειμένου να ομονοήσουν οι πολιτικοί ηγέτες και να αναλάβουν ιερό πόλεμο εναντίον των Τούρκων. Ενώ ήταν γέρων στην ηλικία, μετέβη στην Γαλλία το έτος 1472, αλλά και ο Βασιλιάς Λουδοβίκος ΙΑ' δεν έδειξε προθυμία για το έργο αυτό. Όταν επέστρεψε στην Ρώμη από την Γαλλία και ενώ βρισκόταν στην Ραβέννα, πέθανε την 18η Νοεμβρίου 1472, είκοσι χρόνια μετά την πτώση της Κωνσταντινουπόλεως, χωρίς να επιτύχη απολύτως τίποτε. Έτσι, η ελπίδα του να βρή ουσιαστική βοήθεια από την Δύση για την διάσωση της Κωνσταντινουπόλεως και την εκδίωξη των Τούρκων απέβη άκαρπη, παρά το ότι αναγνωριζόταν ως μεγάλη φυσιογνωμία και μάλιστα εγκατέλειψε την ορθόδοξη πίστη του και έγινε παπικός.
Όμως η ομάδα του Γενναδίου Σχολαρίου είχε πιό ρεαλιστικές απόψεις, αφού πίστευε

ότι το Βυζάντιο, που ήταν ένα απομεινάρι της παλαιάς δόξας, ούτως ή άλλως θα καταδικαζόταν, αλλά έπρεπε να γίνη προσπάθεια να διατηρηθή η ενότητα της Εκκλησίας. Διότι με την αλλοίωση της πίστεως και την ένωση με την Δυτική Εκκλησία, υπήρχε σοβαρός κίνδυνος να στοιχίση στον Οικουμενικό Πατριάρχη πάνω από τα τρία τέταρτα των Επισκόπων του. Ο Στήβεν Ράνσιμαν με ερωτηματικό τρόπο διατυπώνει ως εξής την άποψη αυτή: «Η ελληνική ακεραιότητα θα μπορούσε να διατηρηθεί καλύτερα από έναν ενωμένο λαό κάτω από μουσουλμανική κυριαρχία παρά από ένα κομμάτι κολλημένο στο κράσπεδο του δυτικού κόσμου;». Καί σημειώνει: «Η παρατήρηση που αποδίδεται από τούς εχθρούς του στον τελευταίο μέγα Πρωτονοτάριο του Βυζαντίου Λουκά Νοταρά ότι είπε: "Καλύτερα το σαρίκι του σουλτάνου παρά το καπέλο του καρδιναλίου", δεν ήταν τόσο σκανδαλώδης όσο φαίνεται εκ πρώτης όψεως».

Ο μεγάλος Άγγλος ιστορικός εήínbήή γράφει ότι στις παραμονές της Αλώσεως της Κωνσταντινουπόλεως λεγόταν ότι ο Μέγας Δούκας Λουκάς Νοταράς ανεφώνησε: «κρειττότερόν εστιν ειδέναι εν μέση τή πόλει το φακιόλιον βασιλεύον Τούρκων ή καλύπτραν Λατινικήν». Όμως αυτό το ενέταξε ο εήínbήή μέσα στην όλη προοπτική της αντιπάθειας των Κωνσταντινουπολιτών απέναντι στην επιθετικότητα των Δυτικών Χριστιανών. Είχαν προηγηθή τα γεγονότα της αλώσεως και λεηλατήσεως της Κωνσταντινουπόλεως από τούς Φράγκους και όλες οι επιθετικές ενέργειες των Παπών για να αφομοιώσουν την Ορθόδοξη Εκκλησία. Γράφει ο εήínbήή ότι οι Έλληνες έβλεπαν ως ακατανόητη την «θριαμβευτική επίθεση της Δύσης». Αντίθετα «η επίθεση των μουσουλμάνων γειτόνων των Ελλήνων στην Ανατολή προκάλεσε λιγότερες ελληνικές δυσαρέσκειες, επειδή δεν επέφερε στούς Έλληνες τόσο μεγάλο συγκλονισμό... οι Έλληνες μπορούσαν να συμφιλιωθούν ευκολότερα με την προοπτική να κατακτηθούν από τούς Σελτζούκους και Οθωμανούς κληρονόμους των Αράβων παρά να κυριαρχηθούν από τούς τυχάρπαστους δυτικούς».

Αυτή ήταν η γενική αίσθηση των Ρωμηών. Γι’ αυτό «η αδελφή του Αυτοκράτορα Μιχαήλ Η' λέγεται πως είχε αναφωνήσει το 1275», ύστερα από τις προσπάθειες που έγιναν για να υποταχθή η Ορθόδοξη Εκκλησία στον Παπικό θρόνο: «Καλύτερα να καταστραφεί η αυτοκρατορία του αδελφού μου, παρά η καθαρότητα της ορθόδοξης πίστης».

Επίσης, το «λαϊκό αίσθημα της ίδιας εποχής ήταν κράττον εμπεσείν εις χείρας Τούρκων ή Φράγκων». Καί όπως λέγει ο εήínbήή, επικαλούμενος την ιστορική ανάλυση του άνήίί ά. «την ίδια προτίμηση είχε εκφράσει ο Πατριάρχης Μιχαήλ Γ', που κατείχε το αξίωμα αυτό στή διάρκεια των ετών 1170-1178, έναν αιώνα προτού κάν τεθεί το ζήτημα να εξαγοραστεί η δυτική στρατιωτική βοήθεια με τίμημα την υποταγή της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας στο εκκλησιαστικό πρωτείον του Πάπα».

Επομένως, η άποψη ότι συμφέρει την Ρωμηοσύνη η υποδούλωσή της στούς Οθωμανούς παρά στούς Φράγκους, κυριαρχούσε από τον 12 αιώνα, ήταν μιά γενική απαίτηση του λαού και είχε σχέση με τις βαρβαρικές επιθέσεις της Δύσεως εναντίον της Ανατολής και κυρίως των Φράγκων εναντίον των Ρωμηών.

Αυτός ο ιστορικός συμβιβασμός, όταν τον επέβαλαν οι ιστορικές περιστάσεις, χωρίς

να το επιδιώκουν οι Ρωμηοί, δικαιώθηκε πλήρως από την ιστορία. Γι' αυτό όταν ο Γεννάδιος Σχολάριος έγινε ο πρώτος Πατριάρχης του Γένους, «που τελικά έκανε την εκλογή του Νοταρά, κατανόησε τα συμφέροντα των συμπατριωτών του καλύτερα από τον Βησσαρίωνα». Καί μάλιστα κατά τον Wήήdhήίιή όταν ο Γεννάδιος Σχολάριος τέθηκε επικεφαλής του νεοδημιουργημένου Rím Millήιi «η ακεραιότητα της Εκκλησίας διατηρήθηκε, και, μαζί με αυτήν, η ακεραιότητα του ελληνικού λαού».
Τό γεγονός είναι ότι η Ορθόδοξη Εκκλησία με την ενότητά της και με την ησυχαστική της θεολογία διατήρησε για τετρακόσια χρόνια σκλαβιάς το δούλο γένος, τόσο στην πίστη όσο και στην ελληνικότητά του, και το προετοίμασε για την Επανάσταση του 1821, ενώ ο ελληνορθόδοξος πληθυσμός της Κάτω Ιταλίας και κυρίως της Σικελίας, της λεγομένης Μεγάλης Ελλάδος, έχασε και την Ορθοδοξία και την ελληνικότητα. Έτσι, παρά τα τραύματα της δουλείας, δικαιώθηκε η άποψη του αγίου Μάρκου του Ευγενικού και του Γενναδίου Σχολαρίου.

4. Η πολιορκία και η πτώση

Οι περιγραφές της πολιορκίας είναι φοβερές. Οι μάχιμοι στην πόλη δεν ήταν πολλοί. Ο αριθμός των μαχητών των δύο στρατοπέδων ήταν άνισος. Ο Αυτοκράτωρ Κωνσταντίνος Παλαιολόγος κάλεσε τον γραμματέα του Φραντζή να του κάνει απογραφή των ανδρών μέσα στην πόλη που μπορούσαν να φέρουν όπλα. Ο Φραντζής βρήκε ότι «υπήρχαν μόνο τέσσερις χιλιάδες ενιακόσιες ογδόντα τρείς διαθέσιμοι Έλληνες και λίγο κάτω από δύο χιλιάδες ξένοι. Ο Κωνσταντίνος έμεινε κατάπληκτος από τούς αριθμούς και είπε στον Φραντζή να μήν τούς δημοσιεύσει». Ο στρατός των Οθωμανών αποτελείτο απο ογδόντα περίπου χιλιάδες άνδρες και ορδές ατάκτων.
Η ανδρεία των πολιορκουμένων ήταν πολύ μεγάλη. Ο Αυτοκράτορας πολεμούσε ως απλός στρατιώτης. Φαίνεται όμως ότι οι Γενουάτες έδειχναν μιά ουδετερότητα σε κρίσιμες στιγμές του αγώνος, αφού επεδίωκαν την ειρήνη και την συμφωνία με τον Σουλτάνο. Στόν Αυτοκράτορα Κωνσταντίνο προτάθηκε να φύγη από την Πόλη, αλλά εκείνος αρνήθηκε. «Ήταν τόσο κουρασμένος, ώστε την ώρα που του μιλούσαν λιποθύμησε. Όταν συνήλθε, τούς είπε και πάλι ότι δεν μπορούσε να εγκαταλείψει τον λαό του. Θά πέθαινε μαζί του».
Στά τείχη πολεμούσαν οι μαχητές, αλλά τούς βοηθούσε και όλος ο λαός. Γυναίκες, και μοναχές «έσπευσαν στα τείχη να βοηθήσουν για τή μεταφορά υλικών για την ενίσχυση των οχυρωμάτων, και να μεταφέρουν στάμνες με νερό, για να ξεδιψάσουν οι αμυνόμενοι».
Εκτός από τον ηρωϊκό αγώνα των μαχητών αλλά και του λαού, ο Αυτοκράτορας έδωσε εντολή να γίνονται ακολουθίες, λιτανείες, προσευχές προς τον Θεό και την Παναγία. Ήταν πολύ συγκινητική η τελευταία λειτουργία που έγινε στην Αγία Σοφία, όπου έκλαιγαν και αλληλοσυγχωρέθηκαν και στην συνέχεια κοινώνησαν.
Ο ιστορικός Βυζαντινολόγος έήιiliήν συνέλεξε λεπτομέρειες της καταστάσεως που επικρατούσε τις ημέρες εκείνες, και τις παραμονές της πτώσεως της Κωνσταντινουπόλεως. Γίνονταν θρησκευτικές τελετές και λιτανείες και όλος ο λαός

έψαλε το «Κύριε ελέησον». Αναφέρει δέ τον τρόπο της τελευταίας θείας Λειτουργίας που τελέσθηκε στην Αγία Σοφία, όπως τον περιγράφει ο άγγλος ιστορικός ά. Ρήήίι: «Η μεγάλη ακολουθία εκείνης της βραδυάς, η οποία πρέπει να κατέχη ξεχωριστή θέσι στην ιστορία, ήτο η τελευταία Χριστιανική ακολουθία που έλαβε χώρα στην εκκλησία της Αγίας Σοφίας... Η ιερή ακολουθία στην πραγματικότητα ήταν μία επιθανάτιος λειτουργία. Η Αυτοκρατορία αντιμετώπιζε την αγωνία και έπρεπε η σχετική με το πνεύμα της, που έσβυνε, Ακολουθία να γίνη δημοσία, στην πιό ωραία της εκκλησία και μπροστά στον τελευταίο γενναίο της Αυτοκράτορα. Εάν η σκηνή της στέψεως του Καρόλου του Μεγάλου και της δημιουργίας μιάς Αυτοκρατορίας –την οποία τόσον ζωντανά περιγράφει ο αίίήή– ανήκει στις πιό γραφικές της ιστορίας, η σκηνή της τελευταίας Λειτουργίας, που έγινε στην Αγία Σοφία, είναι ασφαλώς από τις πιό τραγικές».
Μετά την πτώση της Κωνσταντινουπόλεως, τον θάνατο του τελευταίου Αυτοκράτορα Κωνσταντίνου και την είσοδο των Τούρκων στην Πόλη άρχισε η σφαγή, η λεηλασία, η λαφυραγώγηση και ο εξανδραπονδισμός. Ο Σουλτάνος Μωάμεθ ο Πορθητής υποσχέθηκε στούς στρατιώτες του ότι θα έχουν το δικαίωμα να λαφυραγωγήσουν την Πόλη για τρείς ημέρες. Πράγματι η καταστροφή ήταν πολύ μεγάλη. «Τά ιδιωτικά σπίτια λεηλατήθηκαν συστηματικά' κάθε τμήμα λαφυραγωγών άφηνε μιά μικρή σημαία στην είσοδο για να δείξει ότι το σπίτι είχε λεηλατηθή ολοσχερώς. Μαζί με τα υπάρχοντά τους έπαιρναν και τούς ενοίκους. Όποιος λιποθυμούσε ή έπεφτε από αδυναμία, σφαζόταν μαζί με μερικά μικρά παιδιά που θεωρήθηκαν ότι δεν είχαν αξία' αλλά κατά κανόνα τώρα πιά δέ θυσίαζαν τή ζωή των αιχμαλώτων. Υπήρχαν ακόμα μεγάλες βιβλιοθήκες στην Πόλη, μερικές κοσμικές και οι περισσότερες των μοναστηριών. Τά περισσότερα βιβλία κάηκαν' αλλά υπήρξαν μερικοί Τούρκοι αρκετά έξυπνοι για να καταλάβουν ότι ήταν εμπορεύσιμα αντικείμενα και διέσωσαν μερικά που αργότερα πουλήθηκαν για ευτελή ποσά σε όποιον ενδιαφερόταν. Μέσα στις εκκλησίες έγιναν σκηνές ακολασίας. Πολλοί εσταυρωμένοι με πολύτιμες πέτρες κουβαλήθηκαν με τούρκικα τουρμπάνια τυλιγμένα γύρω από τα κεφάλια τους. Πολλά κτίρια έπαθαν ανεπανόρθωτες ζημίες. Τό βράδυ δεν υπήρχαν πολλά για να να λαφυραγωγηθούν' και κανένας δέ διαμαρτυρήθηκε, όταν ο σουλτάνος προκήρυξε ότι η λαφυραγωγία έπρεπε να σταματήσει. Οι στρατιώτες είχαν αρκετή ασχολία για τις υπόλοιπες δύο μέρες να μοιράσουν τα λάφυρα και να μετρήσουν τούς αιχμαλώτους. Διαδόθηκε ότι αυτοί ήταν πενήντα χιλιάδες, από τούς οποίους μόνο πεντακόσιοι ήταν στρατιώτες. Οι υπόλοιποι από τούς χριστιανούς στρατιώτες σκοτώθηκαν, εκτός από τούς λίγους άνδρες που διέφυγαν με τα πλοία. Οι νεκροί, μαζί με τούς αμάχους που υπήρξαν θύματα της σφαγής, λέγεται ότι ήταν τέσσερις χιλιάδες». Ο Σουλτάνος απελευθέρωσε τις περισσότερες από τις ευγενείς αρχόντισσες, αλλά κράτησε για το χαρέμι του τα ωραιότερα από τα αγόρια και τα κορίτσια. Επίσης, λέγεται ότι ο Μεχμέτ (Μωάμεθ) «είχε στείλει τετρακόσια ελληνοπαίδια ως δώρο στον καθένα από τούς τρείς κυριότερους μωαμεθανούς ηγεμόνες: τον σουλτάνο της Αιγύπτου, το βασιλιά της Τύνιδας και το βασιλιά της Γρανάδας».
Ο Δούκας ως εξής θρήνησε για την πτώση της Κωνσταντινουπόλεως το 1453: «Ω

πόλις, πόλις, πόλεων πασών κεφαλή! ώ πόλις, πόλις κέντρον των τεσσάρων του κόσμου μερών! ώ πόλις, πόλις, Χριστιανών καύχημα και βαρβάρων αφανισμός! ώ πόλις, πόλις, άλλη παράδεισος φυτευθείσα προς δυσμάς, έχουσα ένδον φυτά παντοία βρίθοντα καρπούς πνευματικούς! πού σου το κάλλος, παράδεισε; πού σου η των χαρίτων του πνεύματος ευεργετική ρώσις ψυχής τε και σώματος; πού τα των αποστόλων του κυρίου μου σώματα, τα πρό πολλού φυτευθέντα εν τώ αειθαλεί παραδείσω, έχοντα εν μέσω τούτων το πορφυρούν ιμάτιον, την λόγχην, τον σπόγγον, τον κάλαμον, άτινα ασπάζοντες εφανταζόμεθα τον εν σταυρώ υψωθέντα οράν, πού τα των οστών λείψανα, πού τα των μαρτύρων; πού τα του μεγάλου Κωνσταντίνου και των λοιπών βασιλέων πτώματα;...».

5. Η νοσταλγία και το όνειρο της Πόλης

Λίγο πιό κάτω θα αναφερθώ στο όραμα και το όνειρο των Ρωμηών για την απελευθέρωση της Πόλης, ακόμη και μετά το 1821 και την συγκρότηση του πρώτου Ελληνικού Κράτους. Αλλά εδώ πρέπει να σημειωθή ότι πάντοτε το όραμα του αληθινού Ρωμηού ήταν η απελευθέρωση της Πόλης, που αποτελούσε την πρωτεύουσά τους.
Η Έλλη Σκοπετέα στο βιβλίο της «το "Πρότυπο Βασίλειο" και η "Μεγάλη Ιδέα"», χρησιμοποιώντας αρχειακό υλικό, αναλύει διεξοδικά ότι μετά την συγκρότηση του Ελληνικού Βασιλείου, επιδιώκεται από τις Μεγάλες Δυνάμεις να απαρτισθή ένα «Πρότυπο Βασίλειο» με δύο βασικά στοιχεία. Τό ένα ο προσανατολισμός του προς την Ευρώπη και την παράδοσή της, και το δεύτερο η ανάπτυξη της αρχαιοελληνικής κληρονομιάς, δηλαδή η συνδέσή του με την αρχαία Ελλάδα. Επιδιωκόταν με όλους τούς τρόπους η ανάπτυξη μιάς νέας συνείδησης στο αρτιγέννητο Βασίλειο, του οποίου ως αρτιγέννητου νηπίου ανάδοχος ήταν η Ευρώπη. Όμως παράλληλα στον λαό ουδέποτε έσβησε το όνειρο και η ιδέα της Πόλης. Κυρίως σε αυτό το σημείο θα επικεντρωθή η προσοχή μας από την ενδιαφέρουσα αυτή μελέτη.
Η Έλλη Σκοπετέα αναλύει ότι ο πατέρας της Μεγάλης Ιδέας είναι ο Ιωάννης Κωλέττης, ο οποίος ομίλησε για την Μεγάλη Ιδέα του Γένους σε μιά μνημειώδη αγόρευσή του στην Εθνοσυνέλευση την 14-1-1844. Γενικά γινόταν λόγος για το ότι η ολοκλήρωση της Επαναστάσεως του 1821 συνδεόταν με την απελευθέρωση της Πόλης, της οποίας κέντρο ήταν η Αγία Σοφία, με την όλη παράδοσή της. Όμως η Μεγάλη Ιδέα πέρασε από τρείς φάσεις. Η πρώτη, που καλλιεργήθηκε από τον Ιωάννη Κωλέττη, αλλά κυρίως από τον Βασιλιά Όθωνα, ήταν να θεωρήται ως εθνικό κέντρο η Κωνσταντινούπολη, και το όνειρο ήταν η Ανατολική Ελληνική Αυτοκρατορία, γι' αυτό και ο Κωλέττης πρότεινε να μήν αποκτήση το Ελληνικό Κράτος νέα επίσημη πρωτεύουσα, γιατί η πραγματική του πρωτεύουσα είναι η Κωνσταντινούπολη. Η δεύτερη φάση της Μεγάλης Ιδέας που συνέπεσε με την έλευση του Βασιλέως Γεωργίου στην Ελλάδα, εκφραζόταν με την αύξηση του Βασιλείου της Ελλάδος και αυτό ενθαρρύνθηκε και με το γεγονός της ένωσης των Επτανήσων με την Ελλάδα. Έτσι, σε αυτήν την φάση εθνικό κέντρο θεωρείται πιά η Αθήνα, αλλά επιδιωκόταν η

επέκταση των ελληνικών συνόρων. Καί η τρίτη φάση της Μεγάλης Ιδέας που αναπτύχθηκε γύρω στα 1870 λειτουργούσε ως συμβιβασμός των δύο κέντρων, ήτοι της Κωνσταντινουπόλεως και της Αθήνας «πίσω από το σχήμα του ελληνοθωμανισμού». Ο ελληνοθωμανισμός συνδέεται με το δόγμα της ακεραιότητας της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, με την δυναμική παρουσία των Ρωμηών σε αυτήν, και έτσι στην πραγματικότητα με τον ελληνοθωμανισμό «ανασυρόταν στην επιφάνεια η προεπαναστατική φαναριώτικη δυνατότητα», δηλαδή η έσωθεν φθορά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Όμως με την νέα μορφή λειτουργεί όχι ως «διάβρωση της Αυτοκρατορίας εκ των ένδον, αλλά ενσωμάτωση των Ελλήνων στον οθωμανικό κρατικό μηχανισμό».
Βεβαίως η Μεγάλη Ιδέα του Γένους, που συνδεόταν τόσο με την απελευθέρωση της Κωνσταντινουπόλεως, όσο και με την ανασύσταση του Ρωμαϊκού Κράτους, καταστράφηκε ολοσχερώς με την Μικρασιατική Καταστροφή, που είναι χειρότερη και από την πτώση της Κωνσταντινουπόλεως την 29η Μαΐου του 1453. Ωστόσο, όμως, το πνεύμα της Ρωμηοσύνης παραμένει μέσα στις καρδιές μας, αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο.

6. Τό ζωντανό πνεύμα της Ρωμηοσύνης

Η πτώση της Κωνσταντινουπόλεως υπήρξε ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα μέσα στην ιστορία. Πρέπει να παρατηρηθή ότι τα εγκαίνια της Κωνσταντινουπόλεως έγιναν από τον Μ. Κωνσταντίνο και την μητέρα του Ελένη στις 11 Μαΐου του 330 και η πτώση της έγινε στις 29 Μαΐου του 1453, ενώ Αυτοκράτορας ήταν ο Κωνσταντίνος και η μητέρα του Ελένη. Η ίδρυσή της έγινε με μεγαλοπρέπεια και τελετές, ενώ η πτώση της συνδέθηκε με θεία Λειτουργία που έγινε μέσα σε ένα εσχατολογικό χαρακτήρα και προοπτική, έσβυσε μέσα στην αιωνιότητα, στην διαχρονικότητα του χρόνου που διαποτίζει την θεία Ευχαριστία, όπως το εκφράζει η εκφώνηση του Ιερέως «τα σά εκ των σών σοί προσφέρομεν κατά πάντα και διά πάντα».
Όμως, παρά την τραγικότητα της πτώσης, αλλά και των γεγονότων που ακολούθησαν υπάρχουν και τα θετικά σημεία, αφού η Ορθόδοξη Εκκλησία κατά την Τουρκοκρατία διοργανώθηκε με τις δικές της δυνάμεις, σφυρηλατήθηκε η ενότητα των Ορθοδόξων Εκκλησιών, διαφυλάχθηκε το δόγμα. Ο Σουλτάνος ανέδειξε Πατριάρχη τον ηγέτη της ησυχαστικής παραδόσεως, τον Γεννάδιο Σχολάριο, και η Ορθόδοξη Εκκλησία απετέλεσε μιά αυτοδιοικούμενη κοινότητα με το σύστημα του Μιλέτ που καθόρισε ο Σουλτάνος.
Αυτή η διαφύλαξη του δόγματος και του ησυχαστικού πνεύματος της Ορθοδόξου Εκκλησίας, ανέδειξε ομολογητάς και μάρτυρες, τούς νεομάρτυρες, ενέπνευσε αγωνιστές, ενίσχυσε τούς απλούς ανθρώπους του λαού και διεφύλαξε γενικά τα ιερά και τα όσια της φυλής μας και της ορθοδόξου παραδόσεως.
Τό πνεύμα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, της Ρωμηοσύνης, δεν χάθηκε με την πτώση της Κωνσταντινουπόλεως. Διασώθηκε από την Ορθόδοξη Εκκλησία, κυρίως από τον

μαρτυρικό Πρωτόθρονο Οικουμενικό θρόνο, από τον ορθόδοξο μοναχισμό και από τον πολιτισμό της Ρωμηοσύνης, με την αγιογραφία, την ναοδομία, την μουσική και την ιατρική ψυχοθεραπευτική μέθοδο που διασώζει την αρχοντιά και το μεγαλείο της Ορθοδόξου Παραδόσεως.

Η Ρωμηοσύνη, και όταν ήταν οργανωμένο Κράτος, ήταν στην βάση του πνευματική, αλλά και τώρα που καταργήθηκε το Κράτος ανήκει σε όλον τον κόσμο, σε ολόκληρη την Οικουμένη, αφού Ρωμηοί υπάρχουν σε όλα τα μέρη της γής. Καί ελπίζουμε ότι αυτό το πνεύμα της Ρωμηοσύνης με τον πολιτισμό και την πνευματική ιατρική, όπως εκφράζεται από την νηπτική και φιλοκαλική παράδοση, θα κυριαρχήση σε ολόκληρο τον κόσμο. Άλλωστε, σήμερα και στην Ευρώπη, την Αμερική και την Ανατολή, υπάρχουν Ρωμηοί, στο πνεύμα και την καρδιά, εκτός από ελληνόφωνους, και αραβόφωνοι, σλαβόφωνοι, αγγλόφωνοι, γαλλόφωνοι κλπ. Η αγάπη που δείχνουν όλοι στην Ρωμαΐϊκη παράδοση δείχνει ότι υπάρχουν δυνάμεις μεγάλες μέσα στην Ρωμηοσύνη. Τό πνεύμα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, παρά την πτώση του οργανωμένου Κράτους, είναι ζωντανό. «Η Ρωμιοσύνη έν φυλή συνόκαιρη του κόσμου, κανένας δεν εβρέθηκεν για να την –ι–ξηλείψη, κανένας, γιατί σκέπει την που τ’ άψη ο Θεός μου. Η Ρωμιοσύνη έν να χαθή, όντας ο κόσμος λείψη!».

Όπως τις παραμονές της πτώσεως της Κωνσταντινουπόλεως επικρατούσαν τρείς τάσεις, ήτοι η φιλοδυτική, η αρχαιοελληνική και η ησυχαστική και βέβαια δικαιώθηκε η τελευταία, έτσι και σήμερα επικρατούν και οι τρείς αυτές τάσεις, δηλαδή υπάρχουν άνθρωποι που εκφράζουν και σήμερα αυτές τις τρείς παραδόσεις. Όμως εάν θέλουμε να μεγαλουργήσουμε στην Οικουμένη θα πρέπει να επιμείνουμε στην παράδοση του αγίου Γρηγορίου του Παλαμά, του αγίου Μάρκου του Ευγενικού και του Γενναδίου Σχολαρίου, διότι αυτή η παράδοση απαντά στα υπαρξιακά προβλήματα του ανθρώπου, και αυτήν την παράδοση αναζητούν οι βασανισμένοι σύγχρονοι άνθρωποι και σε Ανατολή και σε Δύση.

Γι’ αυτό σήμερα δεν θρηνούμε απλώς για την πτώση, αλλά δοξάζουμε το πνεύμα και την ομορφιά αυτού του πολιτισμού και της παραδόσεως που μπόρεσε να εισδύση μέσα στο βάθος της τελευταίας θείας Λειτουργίας στην Αγία Σοφία, και έτσι εισεχώρησε μέσα στο πνευματικό DNα της ανθρωπότητος.

Μέ αυτήν την έννοια το πνεύμα του τελευταίου ηγέτη της Αυτοκρατορίας, του Κωνσταντίνου του Παλαιολόγου, είναι ζωντανό. Καί ο τελευταίος Αυτοκράτορας δεν είναι απλώς μαρμαρωμένος, αλλά διαφεντεύει και βασιλεύει σε όσους αισθάνονται Ρωμηοί, με την πνευματική οικουμενική αντίληψη. Καί ο λόγος του τελευταίου Αυτοκράτορα προς τον Σουλτάνο, που του ζητούσε να παραδώση την Πόλη: «την πόλιν ου σοί δίδομεν' κοινή γάρ γνώμη πάντες αυτοπροαιρέτως αποθανούμεθα και ου φεισόμεθα της ζωής ημών», δείχνει ότι η Πόλη δεν παραδόθηκε, αλλά είναι ζωντανή, αφού ακολούθησε τούς ευλογημένους μαχητάς στον ζωοποιό τάφο και από εκεί αναστήθηκε και είναι σήμερα η πνευματική πόλη του κάθε Ρωμηού που ζή σε όλα τα μήκη και πλάτη της γής, και οραματίζεται την ουράνια πόλη «ής τεχνίτης και δημιουργός ο Θεός».

Μετά την άλωση της Πόλης, το Οικουμενικό Πατριαρχείο ανέπτυξε μεγάλη δράση, ο

δέ Οικουμενικός Πατριάρχης έγινε ο εθνάρχης και μάρτυρας του Γένους μας. Μέσα στην οργάνωση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, παρά τα προβλήματα που ανεφύησαν, το Οικουμενικό Πατριαρχείο αποδείχθηκε ο συνεκτικός δεσμός όλων των άλλων Πατριαρχείων και κράτησε αναμμένη την φλόγα της πίστεως, της θεολογίας και της κοινοτικής ζωής. Η Εκκλησία ως μαρτυρική ανέδειξε νεομάρτυρες και πολλοί Πατριάρχες και Επίσκοποι ανεδείχθησαν μάρτυρες στο αγιολόγιο της Εκκλησίας μας. Τό πνεύμα του ρωμαίϊκου πολιτισμού επέζησε και επιζή. Καί το σημαντικότερο είναι ότι ακόμη και σήμερα το Οικουμενικό Πατριαρχείο είναι η πρωτόθρονη Εκκλησία, που προεδρεύει και αναλαμβάνει υπεύθυνες αποστολές και πρωτοβουλίες για την διατήρηση της ενότητος των Ορθοδόξων Εκκλησιών, και με αυτόν τον τρόπο μάς υπενθυμίζει ζωντανά και δυναμικά την για χίλια χρόνια λάμψασα Χριστιανική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Επειδή δέ διαθέτει τεράστια πείρα σε όλους τούς τομείς, γι’ αυτό και οι κατά τόπους αυτοκέφαλες Εκκλησίες πρέπει να συνεργάζονται στενώτατα με το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Στόν θεσμό και την διακονία του Οικουμενικού Πατριαρχείου, του οποίου η ζωή και η δράση απλώνεται σε ολόκληρο τον κόσμο, από την Αμερική μέχρι την Ασία, και το οποίο εκφράζει το οικουμενικό πνεύμα της Ρωμηοσύνης, αλλά και την ησυχαστική ζωή της Ορθοδόξου Παραδόσεως με την ευλογημένη παρουσία του Αγίου Όρους, διασώζεται όχι μόνον η Βασιλεύουσα, αλλά και ολόκληρο το πνεύμα της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, αυτού που ονομάζουμε Βυζάντιο.

Γι’ αυτό η «Πόλις εάλω» αλλά και ζή.

(*Πηγή*: '*Εκκλησιαστική Παρέμβαση*')